

gokrat sem že na ktereга kmeta zarežal, da brez zdravnikovega sveta v neznani mu bolezni rabi neznano zdravilo; navada je namreč, da po 4 do 9 stolčenih jagod z vodo popijejo. Unidan je enega mojih sosedov mrzlica s sledečo vročino v posteljo zagnala; tretji dan mu svetujem, naj pošlje po zdravnika, on mi nevoljno odvrne: „že sem ženo po pročist poslal; vsako 3. ali 4. leto je to za-me edino zdravilo.“ In res mu je žena 9 jagodic v prah stolkla in mu ga dala v majhnem kozarčku čiste vode popiti. To je bolnega prav dobro pročistilo in čez 60 glist po 5 do 7 palcev dolgih iz njega signalo; četrty dan, čeravno vès bled, je bil že z matiko na njivi. Da je ta pročist eden naših mornarjev nedavno iz južne Amerike prinesel, ne zdi se mi verjetno. Pravijo, da tudi živini, ako jej želodec zagorí, pročist dobro tekne.

Naj izvoli vredništvo nam povedati, kako je imé temu zelišču v biloslovji, pa tudi to, ali nima nič nevarnega v sebi.

Odgovor vredništva. Poslano zelišče imenujejo botanikarji *Euphorbia Lathyris* (Kreuzblättrige Wolfsmilch, Maulwurfskraut) se imenuje po nemški, garjev mleček, kročjak, purgacija pri nas slov. Znano je že od nekdej. Seme njegovo (jagode) ima v sebi ostro strupenino, ktera silno na drisko žene, tudi bljuvanje napravi, in lahko želodec in čeva vname. Po takem res čisti človeka in živino, pa ga more tudi na uni svet spraviti, ako je želodec občutljiv in preveč pročistovih jagod vzame. Ni tedaj čuda, da tudi gliste izžene iz života. Po pravici tedaj tega zelišča, ki je tako silno drastično, zdravniki nikoli ne rabijo, ker imajo drugih močnih purgacij brez tolike nevarnosti. Dobro bode, ako, častiti gospod, to poveste svojim sosedom, da izvejo, da je pročist zeló nevaren in naj testament naredí, kdor ga vzame. Kdor ima trd želodec kakor podplate, ta ga premaga; kdor pa nima takega želodca in eno jagodico preveč vzame, gorjé mu!

O zadevah ljudskih šol na Kranjskem.

C. k. deželna vlada je 23. nov. t. l. pod št. 9743 c. kr. okrajnim gosposkam (Bezirksämter) to-le pisala; „Slišijo se pritožbe, da tukajšnji učitelji na deželi, ki po navadi svojo biro (posebno denarne doneske in šolski denar) pobirajo od hiše do hiše, morajo dostikrat poslušati bridke besede. Da bi se ta napaka odpravila, c. k. deželna vlada po §. 205 šolskega vreda prepoveduje to navado, da bi namreč učitelji sami pobirali svojo denarno biro, ter naročuje c. k. okrajni gosposki, da naj brez pomude tako vravná, da bodo za naprej te denarne doneske povsod v omenjenem času pobirale občine (srenje), in jih brez toževanja odrajtovale učiteljem, kateri jim jih bodo pa pismeno potrjevali. Vsem takim in enakim napakam naj vprihodnje c. kr. okrajna gosposka resno in prav ostro stopa na pete, in je zato tudi sama odgovorna.“

Ta ukaz naznanja „Učiteljski Tov.“ s temi-le besedami: „Učitelji! ali ni to resna beseda, ktere smo že davno težko pričakovali? Spolnujmo na tanko svoje dolžnosti, potem pa se trdno držimo svoje pravice!“

Slovstvene stvari.

Jezikoslovno zrnje.

Spisal Fr. Levstik.

Te dni mi je gosp. dr. Župánc rekel, da je po Gorénjskem: nad Železniki v hribih, na Martinjem vrhu itd. navadna beseda: léca v drugačnem pomenu,

nego je znana književnej slovenščini. Kader se prodá kako živinče, mora pastir dobiti leco, to je, kar se po nemški imenuje trinkgeld. Drug gospod je potrdil, da je ta beseda v istem pomenu tudi navadna v Tolminu. *) Bilo je vprašanje: kaj in od kod je? Potem je bila izrečena želja, da bi se o njej pisalo v „Novicah.“ Tej želji se tukaj ustreza.

Schmeller, o čegar jako velikej važnosti sem uže govoril na družem mestu, v bavarskem slovarji, zeló podučnem posebno slovenskim in tudi vsem južnoslovanskim jezikoslovcem, v II. zvezku na 529. strani piše: „die letz, a) ergetzung (durch trinken, essen, tanzen u. s. w.), die man einem scheidenden bereitet; b) ze letz geben, zur ergetzlichkeit geben, als „trinkgeld“ geben. Dabatur mutuario pro leza XII dn. et servis suis duo denar., den chnechten zwen w. (wiener) **) pfenning zu letz. Monumenta boica IV. 348. 372. ad 1256 u. 1423. Auf letz und ander trinckgelt. Hofrechnung v. 1467. v. Westenrieders historische beiträge V. 201. 202. Der N. N. und ihrem ehhalten für jhre mühe und zur letzte. Bairische landtagshandlungen v. 1429—1513, herausgegeben v. F. v. Krenner XII. 15.“ — Dr. Matthias Lexer kärntisches wörterbuch na 178. strani govori: „letz f. abschied, abschiedstrunk, ame a' letz geb'n; des wirts gesinde dasselben letz geb'n. Aus dem gräflich v. Henkel'schen archive zu Wolfsberg 1598.“ — Diefenbach vergleichendes wörterbuch der gothischen sprache v II. zvezku na 129. in 130. strani pravi: „gotski: lats träge *ὀκνηρός, ἀργός*, latei verdruss, latjan, galatjan, analatjan, aufhalten *χαονίσειν, ἐγκόπτειν*, staro-visokonem. lass, lâss ignavus, hebes, tardus, novo-visokonem. lass, lässig (toda: nach-, fahr-lässig iz glagola: lassen), starosaski, anglosaski, švedski: lat, danski: lad, staro-visokonem. in srednje-visokonem. lez-

*) Tolminci o svojega kraja imenu pravijo, da se zato imenuje Tłmin, ker je ves kraj bil nekdej zeló temán zaradi velikih gozdov. Ta pravljica mora biti poznejšega poroda, ko se več nij čutilo, kaj korenika znači, kakor se po nekód pripoveduje, da se Turják zato tako zove, ker so nekdej v njem vkup gospodarili trije bratje, vsi Jaki (Jakobi), in kakor menda je mnogih plemenitásev ime ustvarilo marsikako čudno pripovedko o té ali óne rodovine začetku. Koreniko Tłzm— ima slovanščina. „Strsl. TłzMAЧITI interpretari, nsl. tolmačiti Habd., tomačiti, tolmačevati Trub.; srb. tolmačiti, tomačiti; strsl. TłzMAЧk m. interpret, nsl. tolmač interpret Meg., tolnač consilium Habd.; srb. tolmač, poljski tłumacz, madj. tolmačs, germ. dolmetsch.“ Mikl. lex. Ta korenika je temnega poména, ali vendar slovanska, ker v okrožji češkega in poljskega narečja imajo iz nje tudi kraji imena: čšk. Tlumačau, poljsk. Tlumač, kateri sem bral samo v nemškeji obliki, torej v naglosti ne morem povedati, kako se čisto slovanski govorita, kajti v Miklošičevji knjigi: „die bildung der ortsnamen aus personennamen im slavischen“ berem samo: TOM—, a Tłzm— ne. Tolmin mora biti iz iste korenike, iz ktere: Tlumač, Tlumačau, kar nam kaže celó nemška oblika: Tolmein, — biti mora iz nje tudi: Tolmačevó (nad Ljubljano), primeri: Tlumačau. Oboje se po slovanski izgovarja: Tom—, kakor: sonce, namesti: solnce, tomačiti, poleg: tolmačevati Trub.; a strsl. beseda TłzMAЧE slóve Čehom: slunce, in strsl. TłzMAЧ säule, turm, slóve Poljakom: slup.

Pis.

**) Od tod naše: vinar, der pfennig.

Pis.